

Babicz, Józef

P. E. Strzelecki na tle 200-letniej rocznicy Państwa Australijskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 35/2 - 3, 437-439

1990

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dodać należy, że na jubileusz PTM został przygotowany specjalny „Domeykowski” zeszyt „Mineralogia Polonica”, zawierający artykuły o działalności wybitnego wygnańca, jego zbiorach w UJ oraz o minerałach związanych z Polską i Polakami. Nie udało się natomiast organizatorom wybrać medalu poświęconego Domeyce. Taki medal zostanie jednak wybitny i będzie okresowo przyznawany młodym mineralogom za wybitne osiągnięcia naukowe.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

ZAŁOŻENIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA BIBLIOLOGICZNEGO

8 listopada 1989 roku odbył się w Warszawie zjazd założycielski Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego. Zjazd ukonstytuował władze Towarzystwa i po dyskusji uchwalił program działania.

Celem Towarzystwa jest rozwijanie nauki o książce i upowszechnienie jej osiągnięć, a także integrowanie wszystkich środowisk zawodowych związanych z książką.

Historia nauki korzystała zawsze z dorobku nauki o książce. Wielu historyków nauki owocnie pracowało również na polu badań bibliologicznych. Dość przypomnieć działalność naukową Aleksandra Birkenmajera — historyka nauki i historyka książki, w której obie dziedziny łączyły się i dopełniały.

Dzieje wiedzy o książce i rozwój metod badawczych tej dyscypliny stanowią również dział historii nauki. Z satysfakcją tedy można odnotować fakt powstania Towarzystwa, które przyczyni się z pewnością do rozwoju dyscypliny i pomnożenia jej osiągnięć.

Red.

Z ZAGRANICY

P. E. STRZELECKI NA TLE 200-LETNIEJ ROCZNICY PAŃSTWA AUSTRALIJSKIEGO

Obchodzony w 1988 r. jubileusz państwa australijskiego dał możliwość uczestnikom zorganizowanego w tym czasie 26. Międzynarodowego Kongresu Geograficznego w Sydney gruntownego zapoznania się z tym kontynentem i historią jego cywilizacji. Jubileusz ten przypominał również w krajach europejskich o zasługach badaczy, którzy wnieśli udział w poznanie i rozwój tej części świata. I tak np. sympozjum zorganizowane w NRD przez Uniwersytet Halle-Wittemberg w Chossewitz (Kreis Beeskow) w dniach 24-28 października 1988 nosiło tytuł: *Przyczynki i studia do badań Australii ze szczególnym uwzględnieniem Ludwiga Leicharda i innych uczonych niemieckich*. Ponieważ sympozjum to miało charakter międzynarodowy zaprezentowano na nim również osiągnięcia Polaka P. E. Strzeleckiego (1797-1873). Przedstawiony przez J. Babiczę referat: *Paweł E. Strzelecki (1797-1873) i jego Description of New South Wales and Van Diemen's Land, London 1845* pobudził do wypowiedzi na temat Strzeleckiego wielu uczestników, stosownie zresztą do roli i znaczenia tego podróżnika dla dalszego rozwoju Australii. Obecny na sympozjum wybitny geolog australijski, a jednocześnie znawca działalności Strzeleckiego David F. Branagan dopełnił obraz zasług Polaka na podstawie własnych badań źródłowych w archiwach brytyjskich i australijskich. Jest on

autorem szeregu fundamentalnych prac o Strzeleckim i odkrywcą w archiwum brytyjskim oryginalnej mapy geologicznej Strzeleckiego, której starannie wykonaną fotokopię przekazał do Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. Za ten szczególnie cenny dar składam Mu, w imieniu polskich historyków nauki i własnym, serdeczne podziękowanie.

Mimo dotychczas zebranych obszernych materiałów źródłowych o Strzeleckim i prac o nim nadal wyłania się pytanie na ile obraz postaci tego polskiego uczonego jest pełny, a studia nad jego działalnością zakończone?

Według relacji oświatowej działaczki polonijnej Hanny Regulskiej-Slusarczyk, z Polsko-Australijskiego Towarzystwa Historycznego przy Związku Polaków w Newcastle, mimo obszernego zestawu prac naukowych i różnych publikacji o Strzeleckim, istnieją nadal znaczne luki w biografii tego uczonego oraz w ocenie jego działalności naukowej. Na zebraniu Zakładu Historii Nauk Przyrodniczych i Komisji Historii Geografii PTG w dniu 6 listopada 1989 w referacie na temat: *Działalność Strzeleckiego na terenie Zagłębia Węglowego Newcastle* prelegentka poddała w wątpliwość kompletność studiów biograficznych Strzeleckiego i ocen jego osiągnięć naukowych. Wątpliwości jej były przekonywujące mimo że referat jej obejmował zaledwie skromny wycinek z rozległej działalności naukowej Strzeleckiego w Australii, to jest jego badania w rejonie Newcastle i doliny rzeki Hunter. Prelegentka zrelacjonowała wyniki działalności lokalnego Towarzystwa Historycznego w Newcastle nad spopularyzowaniem zasług Polaka w roku jubileuszowym. 17 września 1988 w Domu Polskim w Newcastle została otwarta ekspozycja pt.: *Śladami Pawła E. Strzeleckiego w rejonie Newcastle*. Dla podkreślenia naukowego charakteru badań Strzeleckiego przedstawiono aparaty pomiarowe z tego okresu oraz kolekcję zbieranych przez niego i wymienianych w publikacjach minerałów, skał i okazów paleontologicznych, a także rysunki i fotografie posiadłości Australian Agricultural Company, gdzie przebywał, wraz ze zdjęciami zabytkowej rezydencji kapitana P. P. Kinga w Tahlee nad rzeką Port Stephens. W niej Strzelecki mieszkał przez kilka miesięcy i rozpoczął pisanie swego podstawowego dzieła życia: *Opis Australii*. Następnie z okazji 150. rocznicy działalności Strzeleckiego w Australii w okresie 1839-1843, Polonia nawiązała współpracę z Uniwersytetami w Sydney i Newcastle oraz zwróciła się z apelem do lokalnych władz miejskich. W wyniku tych starań burmistrz miasta Newcastle Lord Mayor John McNaughton mianował w dniu 23 czerwca 1989 r. najwyższe wzgórze nad Pacyfikiem w centrum Newcastle *Strzelecki Scenic Lookout* oraz dokonał otwarcia specjalnej jubileuszowej wystawy w głównej bibliotece miejskiej pt.: *Strzelecki in the Hunter*. Uroczystość uświetnił okolicznościowy odczyt wspomnianego już cieszącego się dużym autorytetem profesora Uniwersytetu Sydneyjskiego Davida F. Branagana.

Niezależnie od uroczystości w Newcastle mała grupka działaczy polonijnych z Maitland, miasteczka nad rzeką Hunter, wniosła w 1988 r. z okazji 200-lecia Australii, przy autostradzie z Maitland do Newcastle, pamiątkowy obelisk z podobizną Pawła Strzeleckiego. Również Polonia z Melbourne ufundowała z tej samej okazji pamiątkową tablicę ku czci polskiego badacza na jednym z gmachów Uniwersytetu w Melbourne. Z kolei władze PRL przekazały w darze Australii monumentalny pomnik Strzeleckiego, dzieło rzeźbiarza Sobocińskiego, który stanął u stóp Góry Tadeusza Kościuszki w malowniczej scenerii nad brzegiem jeziora w Jindabyre.

W sprawozdawczym w zasadzie referacie prelegentki Regulskiej-Slusarczyk na uwagę zasługują dwie jej propozycje uzupełnień dotychczasowych badań nad Strzeleckim:

1. Bardziej wnikliwe przebadanie instrumentalnych i laboratoryjnych metod pracy

Strzeleckiego, zwłaszcza w zakresie pomiarów temperatury, ciśnienia oraz w określaniu chemicznego składu minerałów i skał, a także ustalenie ikonografii odnośnych przyrządów tej epoki, którymi Strzelecki mógł się posługiwać;

2. Podjęcie badań nad biografią Strzeleckiego do 1831 r., to jest do 34 roku jego życia, w tym ustalenie przebiegu jego edukacji oraz wpływu biskupa Ignacego Raczyńskiego i Franciszka Sapięhy na jego wykształcenie i dalszą jego karierę.

B(abicz) J(ózef)
(Warszawa)

MIĘDZYNARODOWE KONFERENCJE Z HISTORII KARTOGRAFII W 1989 R.

Renesans zainteresowań dziejami kartografii — wybiegających daleko poza przeciętne uprawianie historii nauki — wynika niewątpliwie z licznych pograniczy tej dyscypliny i jej doniosłej roli pomocniczej w historiografii innych dziedzin nauki. Oprócz spotkań w ramach poszczególnych krajów (w tym również Ogólnopolska Konferencja z Historii Kartografii, tzw. sudecka, w Jeleniej Górze, 12-14.10.1989) miały miejsce w Europie trzy międzynarodowe konferencje z historii kartografii godne odnotowania ze względu na ich tradycję i międzynarodowy zasięg.

XIII Międzynarodowa Konferencja z Historii Kartografii Amsterdam, 26.06-1.07.1989. Jej inicjatorem było Międzynarodowe Towarzystwo Historii Kartografii i Kolegium wydawnicze jego pisma *Imago Mundi*, zaś głównymi organizatorami miejscowymi: Instytut Geografii Uniwersytetu w Utrechcie (prof. G. Schilder), Geograficzny Instytut Uniwersytetu w Amsterdamie (prof. Heinemeijer) i Holenderskie Towarzystwo Kartograficzne.

Konferencja, w której uczestniczyło ok. 250 osób z 22 krajów, obejmowała następujące formy spotkań naukowych: 1. Wykłady, 2. Otwarte demonstrowanie osiągnięć (Opfern Market), 3. Posiedzenia specjalne, 4. Cztery wystawy, 5. Wyieczki. Referaty Konferencji występowały w następujących grupach tematycznych: *Kartografia między sztuką i nauką*, *Kartografia tematyczna XIX wieku*, *Innowacje w kartografii morskiej 1650-1880*, *Wiedza i mechanizmy rynkowe jako czynniki rozwoju kartografii*, *Mapy jako środek zarządzania kolonialnego od 1750 r.* Wobec dużego nadmiaru zgłoszonych referatów „Open market for the history of cartography” dawał doskonałą możliwość prezentacji wszystkich osiągnięć uczestników, gdyż na wydzielonych stanowiskach podestu auli kościoła protestanckiego jako miejsca obrad można było prezentować niemal dowolną ilość map, materiału ikonograficznego osobno pojedynczym i grupom osób zainteresowanych. Tu właśnie były prezentowane polskie mapy leśne Ordynacji Zamoyskich (dr A. T. Pawłowska), jedyna istniejąca dużego formatu mapa Europy Wschodniej Jenkinsona, 1562, (mgr Krysztyna Szykuła). Tylko *Carta Geologica*, 1815, Stanisława Staszica była przedstawiona podczas obrad przez J. Babiczę.

W ramach konferencji odbyły się ponadto dwa posiedzenia specjalistyczne: Kuratorów map wielkich bibliotek publicznych i Stałej Komisji Historii Kartografii Międzynarodowej Unii Kartograficznej, obradującej nad zagadnieniami kartochronologii, kartobibliografii i problemami dydaktyki historii kartografii.

Wystawy demonstrujące wielki wkład kartografii holenderskiej do kartografii światowej, dotyczyły przede wszystkim:

1. Rytowników, sztycharzy i wydawców map ośrodka amsterdamskiego (Historyczne Muzeum w Amsterdamie);